

Welkom in het huis van de Drost

Henk van der Werf

Zwolle heeft veel bijzondere monumenten en het Drostenhuis aan de Melkmarkt 41 is daar één van. Ik word altijd enthousiast als ik daar ben. Het gebouw vertelt het verhaal van de vele illustere Zwollenaren die daar woonden. Dat zie je al aan de imposante gevel, maar ook aan de binnenkant waar een aantal prachtige kamers uit verschillende stijlperiodes aanwezig zijn. Dit pand heeft een rijke geschiedenis en dat lees je er aan alle kanten af. Het Drostenhuis wordt nu verbouwd om het nieuwe museum ANNO een plaats te geven.

In het complex gebouwen tussen de Melkmarkt en de Voorstraat, waar dit huis deel van uit maakt, komen dit museum, archeologie, bouwhistorie en archief straks samen.

Een mooiere plek kun je je bijna niet voorstellen! Hoewel er al veel van de bewonersgeschiedenis van het huis bekend was, ontdekten we tijdens de grote restauratie en verbouwing nog veel meer bijzonderheden door archeologisch en bouwhistorisch onderzoek. Van die geschiedenis, de restauratie en het bouwhistorisch onderzoek dat tijdens de verbouwing heeft plaatsgevonden wil ik wat meer vertellen.

Geschiedenis

Al in de 15de eeuw moet er op de locatie van het Drostenhuis een belangrijk pand hebben gestaan van Egbert Rhijnvis, die afkomstig was uit een bekend koopmansgeslacht uit Kampen. De voorkant van het huis was toen niet op de Melkmarkt gericht maar op de Voorstraat. Tussen het huis en de Voorstraat was een groot voorterrein dat het huis extra status gaf. Aan de achterzijde lag de oever van de Grote Aa.

Omstreeks 1545 onderging het pand een enorme metamorfose. Dat gebeurde in opdracht van Engelbert van Ense de toenmalige drost van Drenthe. Deze drost was in zijn tijd een invloedrijke persoon die onder andere belangrijke functies aan het hof van keizer Karel V bekleedde. Het is dan ook niet vreemd dat hij voor zichzelf een voornaam huis liet bouwen. Hij voegde drie panden samen en gaf zijn huis ook een belangrijke gevel aan de Melkmarkt langs de Grote Aa. De gevel werd opgetrokken in de stijl van de renaissance: baksteen metselwerk, afgewisseld met speklagen van blokken zandsteen. De gevel doet sterk denken aan het stadhuis

Voorgevel Drostenhuis met boven de goot de beeldhouwde attie (RCE beeldbank: 348702).

Fragment kaart Braun en Hogenberg met twee locaties van traptorens. Op de kaart van Zwolle door Georg Braun en Frans Hogenberg van ca 1580 staan drie huizen met een uivormig traptorentje. Het zijn de huizen van R. Beeck aan de Bloemendalstraat (boven), het huis van de familie van den Rutenberg tussen de Praubstraat en de Goudsteeg (onder) en het huis van de van Haersoltes aan de Nieuwstraat. Het is opvallend dat de traptorens van het Drostenhuis, de Weeme aan de Lombardstraat en het Reventer aan het Bethlehemskerkplein niet op de kaart staan.

van Hasselt dat in dezelfde tijd is gebouwd. Als kers op de taart voegde hij nog een traptoren toe. Traptorens werden in die tijd als statussymbool bij belangrijke huizen geplaatst. Voorbeelden zijn het huis van de pastoor van de Michaelskerk, de Weeme en het huis van de van Haersoltes aan de Nieuwstraat.

Familie Podt

Toen de familie Ense het huis verliet, bleef het in bezit van belangrijke Zwollenaren zoals de brouwer Jan van der Werff. Pas in de 18de eeuw vonden er weer belangrijke bouwwerkzaamheden plaats. In die tijd kwam het huis in bezit bij de familie Podt. Everhardt Podt kon in 1708 een pandje aan de linkerkant van zijn huis kopen. Vermoedelijk liet hij het geheel of gedeeltelijk slopen en realiseerde een nieuw huisje met een halsgevel naar de mode van die tijd. Daarnaast werd een verbinding gemaakt met de achterliggende keuken die al bij het huis behoorde. Vermoedelijk werd toen ook de inrichting van de keuken veranderd. De zoon van Everhard, Gerrit Albert Podt kreeg in 1760 de beschikking over het pand. Hij liet het geheel naar de smaak van die tijd verbouwen in de rococo of Lodewijk XV stijl. Dit is een uitbundige, theatrale stijl met a-symmetrische vormen waaronder het rocaillmotief. Dit is een asymmetrisch schelpvormig element. De rijk beeldhouwde attiek boven de goot aan de voorgevel zal dan ook in zijn opdracht zijn uitgevoerd. Dit is een aanwijzing dat het pand al in de 18de eeuw zijn belangrijkste zijde aan de Melkmarkt had. Het huis kreeg in die tijd een centrale gang met een voorname voordeur aan die kant. De rechter voorkamer kreeg een nieuw plafond en een

schouwboezem met het alliantiewapen van Gerrit Albert en Anna Aleida zijn vrouw onder andere bestaande uit een pot met bloemen. Aan deze voorkamer werd een tuinkamer gebouwd die daar via een dubbel stel deuren mee werd verbonden. Het bijgevoegde huisje links, werd in die tijd vermoedelijk als eetkamer ingericht.

Huize Helmich

In juli 1829 werd het kapitale huis met uitgestrekte tuin gekocht door Johannes Bernardus Helmich voor maar liefst f 12.625,00. Aan de Voorstraat stond inmiddels een aantal bijgebouwen zoals een ruim koetshuis. In die tijd zal er vanaf die straat weinig van de oude, uit de mode geraakte 16de-eeuwse achtergevel zichtbaar zijn geweest. Aan het eind van de 19de eeuw, rond 1880, werd door de familie Helmich vóór de rechter achtergevel en de traptoren een gevel in eclectische stijl gemetseld met gotische en renaissance elementen. De rechtergevel kreeg een steile geveltop met pinakels. Op de traptoren kwamen transen zoals bij een kasteel. Het ontwerp was een geïdealiseerde versie van de historische achtergevel zoals dat in die tijd gebruikelijk was. In de ruimte voor de traptoren werd nog een sierlijke veranda getimmerd. Alleen de 18de-eeuwse linkervleugel met de tuinkamer bleef behouden. Tot ruim na de Tweede Wereldoorlog zou het pand nog bekend staan onder de naam Huis Helmich. De voorzetgevels bleven eenzelfde periode in stand.

Na het overlijden van Johannes Bernardus kwam het pand in bezit van zijn dochter Judith Engelbertina Maria. Zij was toegetreden tot het klooster van de Liefdezusters en maakte het mogelijk dat hier een Rooms Katholiek ziekenhuis kon worden gevestigd. Het gebouw was al snel te klein, zodat een nieuw ziekenhuis aan het Groot Wezenland werd gebouwd. Daarmee kwam dus al snel een eind aan het gebruik van dit pand als ziekenhuis.

De neogotische achtergevel van huis Helmich. Naast het huis aan de linkerkant lagen bijgebouwen die zich uitstrekten tot de Voorstraat. Naast de traptoren aan de linkerkant is de niet verbouwde achtergevel uit de 18de eeuw (RCE beeldbank: 059901).

Museum

Het huis werd verkocht aan de staat, die het Drostenhuis wilde samenvoegen met het voormalig post- en telegraafkantoor dat in die tijd uit zijn jasje groeide. Beide gebouwen zouden worden afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw. Dit plan ondervond veel weerstand vanuit de bevolking. Onder leiding van F.A. Hoefer, de directeur van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis (VORG) en met ondersteuning van de bekende monumentenbeschermer jonkheer mr. Victor de Stuers bleef het huis voor Zwolle behouden. Voor de bouw van een nieuw postkantoor werd een fraai pand aan de Nieuwe Markt, huize Middelwijk, gesloopt. Dit huis had een geweldig interieur waar nu slechts enkele foto's van resten. Het nieuwe postkantoor was gelukkig niet helemaal zonder smaak, inmiddels is dat gebouw ook al weer een monument en niet meer weg te denken uit de Zwolse binnenstad.

De VORG wist het Drostenhuis inclusief bijgebouwen te behouden en te verbouwen tot museum. Dit werd uiteindelijk het Provinciaal Overijssels Museum. In het museum werd een aantal stijlkamers ingericht. Een museaal concept dat in die tijd vrij uniek was. Soms was het historisch interieur nog aanwezig maar er werden ook nieuwe elementen aan toegevoegd zoals plafondschilderingen en betimmeringen. Een mooi voorbeeld is de nog steeds aanwezige Blokzijkamer met een 17de-eeuws interieur dat voor een kamer op de eerste verdieping is aangepast en ingebouwd.

De hal van het gesloopte huis Middelwijk aan de Nieuwe Markt (RCE beeldbank: 063011).

In de jaren '50 van de vorige eeuw werden plannen gemaakt voor een restauratie van het pand. Men sloopte de bijgebouwen en het koetshuis aan de achterzijde van het pand. Omdat deze waren verbonden met het huis was het nodig om de gevels ter plaatse van de keuken aan te helen. Dit deed men door de tweelaagse plat afgedekte bijkeuken te veranderen in een éénlaags aanbouwtje met kap. Ook de verder naar achterliggende keukengevel werd opgeknapt. Ook dacht men na over de reconstructie van de rest van de achtergevel. Nadat verschillende ontwerpvarianten de revue waren gepasseerd, koos men in 1969 voor nieuwe historiserende voorzetgevels in laat middeleeuwse trant, met hoekblokken en kruisvensters die ongetwijfeld moesten teruggrijpen op de toestand uit de tijd van bouwheer Engelbert van Ensse. Daarbij heeft de architect echter wel wat fantasie gebruikt.

Uitbreiding museum

In dezelfde tijd werd het voormalig postkantoor, dat in gebruik was bij de Dienst voor Arbeidsvoorziening, naast het museum afgebroken. Dit bood een kans om een uitbreiding te realiseren waarvoor zelfs een prijsvraag werd uitgeschreven.

De bekende architect Aldo van Eijck kwam als winnaar uit de bus. Tot realisatie kwam het niet. Wel kreeg het museum in 1983 de beschikking over het huis 'De Gouden Kroon' aan de Voorstraat. Het terrein naast het museum bleef lange tijd braak liggen tot de Librije Hedendaagse Kunst en het Provinciaal Overijssels Museum tot het Stedelijk Museum Zwolle werd samengevoegd. Hiervoor was meer ruimte nodig en zo werd dan toch in 1997 de lang gewenste uitbreiding gerealiseerd. Naast het Drostenhuis werd naar het ontwerp van architect Gerard van den Belt een hoog bouwvolume gerealiseerd met veel glas dat vanaf de Melkmarkt en in de hal het zicht op de Peperbus moesten geven. Beroemd was de centraal in de hal geplaatste glazen trap naar het ontwerp van glasconstructeur Rob Nijse. Het was de eerste in zijn soort en een technisch hoogstandje waar maar liefst 250 vierkante meter glas in werd verwerkt.

Het glazen trappenhuis naar het ontwerp van Rob Nijse (Foto: team Erfgoed).

De plaats waar de brand begon (Foto: Hans Westerink).

Brand

In de avond van 17 oktober 2017 vond een bizar voorval plaats. Nadat de gemeenteraad debatteerde over de toekomst van het museum brak daar in dezelfde avond brand uit. De brand ontstond in een apparaat voor de klimaatbehandeling van één van de achterste ruimtes naast de monumentale keuken. De brandweer kon de brand snel blussen maar de rookschade was aanzienlijk. Door het hele gebouw was roet tussen vloeren, achter de plafonds, betimmeringen en wandbespanningen terecht gekomen. Door de brandschade moest men het museum per direct sluiten. Al snel na de brand is door monumentenadviesbureau Delfgou een plan gemaakt voor het herstel van de schade.

Om de stank van rook uit de ruimtes van het Drostenhuis te verwijderen was demontage van de betimmeringen en vloeren noodzakelijk zodat de achterliggende holle ruimten schoongemaakt konden worden. Ook de kunstcollectie van het museum moest worden gereinigd. Door de hoge waarde van het interieur moest de demontage, de schoonmaak en het herstel op een zeer zorgvuldige wijze plaatsvinden. De te demonteren onderdelen werden voor verwijdering eerst gedocumenteerd en genummerd zodat ze na afloop weer op de goede plaats konden worden gemonteerd. Het prachtige plafond in de ruimte waar de brand was ontstaan was zwaar beschadigd. Vanwege de hoge waarde zijn alleen de vlakke delen van het gepleisterde plafond verwij-

derd zodat de originele decoraties behouden konden blijven. Omdat de schoonmakers niet elk oppervlak op een afdoende manier konden reinigen kreeg het pand ook een ozonbehandeling om de brandlucht definitief te verwijderen.

Restauratie

Al tijdens het herstel van de rookschade bleek dat het gebouw veel achterstallig onderhoud had. Dat bleef niet beperkt tot een verfje hier en daar. Zo werd er zwam in de kap geconstateerd en bleek de gebeeldhouwde attiek die de voorzijde van goot bekroonde in zeer slechte staat. In de werkplaats van Hanzebouw is deze bouwhistorisch- en kleurhistorisch onderzocht. Daaruit

Situatie van het beeldhouwwerk in 1960 dat door de talloze lapjes lood werd bedekt (RCE beeldbank: 052368).

Een 3D gefreesde gootklos zonder nabewerking (Foto: team Erfgoed Zwolle).

bleek dat het attiek tijdens een restauratie in 1960 werd voorzien van nieuw beeldhouwwerk en dat alleen de twee dakkapellen mogelijk nog uit de 18de eeuw stammen.

In het jaarverslag van het museum van 1961, staat: *“De slechte toestand van de gebeeldhouwde dakversiering, waarvan het hout onder de loden bedekking totaal verrot was, heeft het nodig gemaakt deze geheel te restaureren. Het daartoe benodigde beeldhouwwerk werd in Den Haag in teak-hout uitgevoerd; thans is de gehele barok-daklijst weer opnieuw aangebracht en geschilderd. Het aanzienlijke bedrag, hiermee gemoeid, kwam voor rekening van het Rijk.”*

Helaas is niet bekend welke beeldhouwer bij dit werk betrokken was.

Het is opvallend dat het beeldhouwwerk van het doorgaans zeer weerbestendige teakhout uit 1960 nu alweer zwaar door houtrot is gehavend. Dat in tegenstelling tot de oude dakkapellen van grenen die nauwelijks gebreken vertonen. Omdat bij het verwijderen van de verf van de verrotte onderdelen veel detail verloren zou gaan is van te voren een 3D scan gemaakt van de hele attiek. Met behulp van deze scan kunnen weggevallen delen gereconstrueerd worden. Daarnaast is het mogelijk om onderdelen met een geautomatiseerde 3D freesmachine na te maken. Omdat deze bewerking nog geen volledig glad oppervlak oplevert is er nog wel een nabehandeling door de houtsnijder nodig.

Tijdens het verwijderen van de maar liefst twee uitlakovloeren op de eerste verdieping bleek dat de dragende eiken vloer aan de linkerzijde van het pand over een lengte van circa 3 meter wel 14 centimeter verzakt was. Aan de scheuren in de wanden was te zien dat het pand naar buiten helt. De constructeur van het bureau Alferink van Schieveen vond de oorzaak door een aantal proefsleuven naast de fundering te graven. Die bleek plaatselijk op een slappe grondlaag te staan. Om het pand een betere fundering te geven is er voor gekozen om de hele kelder te voorzien van een betonvloer die de bovenliggende muren ondersteunt.

Op het dak staan twee grote schoorstenen die behoorlijk naar binnen hellen en de kapconstructie zwaar belasten. Om de krachten beter over te dragen werden hieronder houten steunconstructies geplaatst.

Tussen de verdiepingvloeren kwamen spankabels om de muren onderling te verbinden zodat het pand niet verder uit zijn voegen kan barsten.

Verbouw

Voor de nieuwe functie als museum is er zo weinig mogelijk veranderd aan het gebouw. Toch was het wel nodig om een nieuwe elektrische- en mechanische ventilatie installatie aan te brengen. Vooral de ventilatiekanalen hebben heel wat puzzelwerk opgeleverd. Om de kabels en leidingen te kunnen plaatsen is zoveel mogelijk gezocht naar bestaande schoorsteenkanalen en andere holle ruimtes zoals inbouwkasten en wandbetimmeringen. Hierdoor zal in het monumentale interieur weinig zichtbaar zijn van deze moderne toevoegingen.

Onderzoek

Voor- en tijdens de restauratie is uitgebreid bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd door bureau MAB. Dit had een tweeledig doel, namelijk vaststellen welke onderdelen bouwhistorische waarde hebben en het achterhalen van de bouwgeschiedenis.

Bij de voorbereiding van een bouwplan is het van belang om te weten of te verwijderen of te demonteren onderdelen bouwhistorische waarde hebben. Onderdelen zonder bouwhistorische waarde kunnen over het algemeen verantwoord worden verwijderd en hoeven niet gerestaureerd te worden. In het Drostenhuis was de waardenstelling extra ingewikkeld omdat in het pand stijl-kamers waren ingericht waarbij ook interieurelementen uit andere panden werden ingevoegd. Het waardenstellend bouwhistorisch onderzoek gaf duidelijkheid over welke interieurdelen origineel, en welke later ingevoegd zijn. De laatste konden nog wel een museale waarde hebben en ook dat werd in beeld gebracht. Omdat tijdens de restauratie veel zichtbaar werd achter betimmeringen en andere afwerkingen liet het pand een lang onzichtbaar gebleven deel van zijn geschiedenis zien. Om deze geschiedenis te documenteren is een aanvullend bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd. Naast het bouwhistorisch onderzoek is een kleurhistorisch onderzoek uitgevoerd door Bert Jonker. Door deze onderzoeken met elkaar te vergelijken ontstond een completer beeld van de ouderdom en de historische afwerking van het interieur. Een aantal bijzonderheden zijn het vermelden waard en worden hierna beschreven.

Een ouder huis

Bij het demonteren van een houten paneel tussen de rechter voor- en achterkamer kwam een zware dubbele muur tevoorschijn. Het voorste deel bestaat uit metselwerk met een zeer dikke baksteen. Dit muurwerk is vermoedelijk veel ouder dan het huidige huis. In deze muur zijn op vloerniveau ook nog de oude gevelopeningen zichtbaar. Ook delen van de eiken kapconstructie zijn veel ouder (13de-14de eeuw). Deze zogenaamde gespan-

Bouwsporen in de wand vertellen iets over de indeling van de ruimte omstreeks 1545. De ingetekende haard en deur geven hier globale indruk van (afbeelding: team Erfgoed Zwolle).

nen, zelfstandige spantjes van eikenhout met twee haanhouten, zijn hergebruikt. Zij behoorden waarschijnlijk bij een kap van een voorganger van dit huis. Die had waarschijnlijk maar één bouwlaag met een kap. Helaas was het niet mogelijk om hier tijdens de bouw meer duidelijkheid over te krijgen.

Ook in de linker achterkamer troffen wij bij het verwijderen van de wandbespanning en de lambriseringen interessant muurwerk aan dat mogelijk ook al vóór 1545 aanwezig was. In deze muur zijn bouwsporen zichtbaar van een dichtgemetselde deuropening, een grote haard en een venster.

Het huis van 1545

De voorgevel aan de Melkmarkt herinnert nog gedeeltelijk aan het huis dat Engelbert van Ense omstreeks 1545 liet bouwen. Het valt op dat de muurdam aan de linkerkant van het huis duidelijk smaller is dan het rechterdeel. Dit wekt de suggestie dat men gebruik heeft gemaakt van de vensteropeningen van het oudere huis. Bij het uitbreiden van de gevel naar links met vensters in het zelfde ritme als die van het oorspronkelijke huis ontstaat namelijk op de erfgrans automatisch een smal muurdammetje. Mooi is het niet maar kennelijk nam men daar genoeg mee.

In de zandsteenblokken zijn de merken van de steenhouwers zichtbaar. Mogelijk waren dezelfde steenhouwers ook aan het werk bij de realisatie van het metselwerk aan de bovenkant van de Peperbus die omstreeks dezelfde periode werd gebouwd. Ook aan de binnenzijde van het huis treffen wij bouwdelen van deze tijdsperiode aan. Het casco waaronder de vloerconstructies en de kap van de voorkant en het linkerdeel van de achterkant van het pand blijkt bijna helemaal uit die tijd.

De eerste verdiepingvloer aan de voorzijde van het hoofdgebouw bestond uit meerdere vloerlagen. De bovenste vloer was een vloer uit de tweede helft van de twintigste eeuw. Daaronder was een veel oudere naaldhouten vloer aanwezig. Onder deze vloer is een samengestelde balklaag met eiken vloerdelen aangetroffen.

Bovenkant van het moer en kinderbinten plafond uit 1545. In de 18de eeuw werd deze vloer boven de rechter kamer versterkt met tussenliggende lagere balken. Deze balken en de planken daar onder dragen het onderliggende stuc plafond. In de kinderbalken zitten gaten voor het aandrijven van de vloer (foto: team Erfgoed Zwolle)

Die eiken vloer is door middel van een jaarringenonderzoek (dendrochronologisch onderzoek) gedateerd in het najaar van 1543 en zal omstreeks 1545-1546 in het pand zijn gebracht. De vloerbalken van deze vloer zijn maar liefst 30 cm x 30 cm en kaarsrecht. De vloerplanken bestaan uit keurige eiken delen van ca 24 cm breed en 2 cm dik. De planken hebben een veer en groef. Heden ten dage is het maken van zo'n vloer eenvoudig maar in die tijd werd de planken met de hand gezaagd en geschaafd. Het profileren van de planken met een veer en een groef deed men ook met de hand. Pas aan het eind van de 16de eeuw werd het mogelijk om planken en balken in een zaagmolen te vervaardigen. Deze vloer was dus vakwerk van de bovenste plank. De kinderbalkjes die in de zware houten balken liggen hebben steeds om en om een reeks gaten. In het hart van deze balkjes zijn gaten

met een diameter van ongeveer twee centimeter en een diepte van 4 cm geboord. De gaten liggen circa 25 cm uit elkaar. Ze dienden om de planken met een pen en wiggen stevig tegen elkaar aan te drijven om zo een mooie aaneengesloten vloer te krijgen en te voorkomen dat stof tussen de planken zou vallen. Deze werkwijze is heel zeldzaam voor deze tijdperiode. De moer- en kinderbalken en de vloerplanken waren aan de onderkant geschilderd in een egale groen-bruine kleur. Dit betekent dat de vloer na de bouw als plafond in het zicht moet zijn geweest. Ook achter het verbrande plafond van de linker achterkamer kwam een dergelijk plafond tevoorschijn. De moerbalken zullen aanvankelijk op gotische peerkraalconsols hebben gelegen maar deze zijn bij het aanbrengen van het stucplafond onder de balken verwijderd.

Onder het door brand zwaar beschadigde plafond in de linker achterkamer is het oorspronkelijke plafond met moer en kinderbinten met de historische kleur te zien. Het stuc op rietplafond is op de smalle plankjes gemonteerd (foto: team Erfgoed Zwolle).

Bouwdelen vanaf de 17de eeuw

Bij het verwijderen van een plank uit de begane grondvloer ontdekte de aannemer een bijzondere bevestigingsconstructie waarmee men deze zonder zichtbare spijkers kon bevestigen. De vloeren van drie kamers op de begane grond zijn gemaakt van een uitstekende kwaliteit van vrijwel noestloos grenen. De vloerplanken zijn zogenaamde staartdelen die stuk voor stuk een beetje taps toelopen, net zoals de boom waaruit ze gezaagd zijn. Materiaal was vroeger kostbaar en daarom ging men daar zo economisch mogelijk mee om. Aan de onderzijde van de vloerplanken zijn zwaluwstaartvormige uitsparingen gemaakt. Op de vloerbalken werden stukjes hout met dezelfde vorm gespijkerd. De planken werden over deze zwaluwstaartvormige blokjes geschoven tot ze tegen de naastliggende plank lagen. Naast de zwaluwstaart op de onderkant van de plank zijn de kraslijnen van de meestertimmerman nog te onderscheiden. Deze lijnen geven de plaats van de onderliggende balk aan zodat hij de positie van de wig kon vaststellen. Met deze zogenaamde blinde bevestigingsmethode kon men representatieve vloeren maken met de

Dubbele peerkraalconsols in de keuken. Tussen de peerkralen steken de nagels uit waarmee de console op de balk is gezet (foto: team Erfgoed Zwolle).

Onder de vloer werd de vloerplank met taps toelopende wiggen vastgezet (foto: team Erfgoed Zwolle).

allure van een parketvloer. Anders dan de vloer uit 1545 hebben de vloerdelen geen veer en groef.

Ze hebben aan beide zijden een vlakke afwerking waardoor verticale naden tussen de planken aanwezig zijn. Dit is niet zo erg, want het stof uit de naden van de begane grond vloer valt op een zandlaag boven de keldergewelven.

Het maken van deze vloeren was heel ingewikkeld en vergde veel vakmanschap. Ook het gebruikte materiaal was zeer kostbaar. Alleen zeer rijke families konden zo'n vloer laten leggen. De vloeren dateren vermoedelijk uit de 17de of 18de eeuw. Het is dus mogelijk dat brouwer Jan van der Werff al over deze vloeren liep. Vergelijkbare vloeren liggen in representatieve ruimtes van kasteel Amerongen, het Trippenhuys in Amsterdam, Guyotplein 3 in Groningen en het huis de onbeschaamde te Dordrecht.

In het huisje met de eetkamer dat de familie Podt in 1708 liet bouwen is een sierlijke rococo buffetkast gebouwd waar de familie kon pronken met hun tafelsilver, glas of porselein. Aan de deuren hing zogenaamde blakers of kaarsen die het interieur van de kast verlichtten. Langs de randen van de kastplanken werd een loden versiering aangebracht met ingelegde glimmertjes om het showeffect nog wat te versterken.

In de lambrisering zijn deurtjes gemaakt die waarschijnlijk een afgezonderd deel van de kast ontsloten waar men ook het meer alledaagse servies kon opbergen. Deze kast is nog steeds in de achterwand van de ruimte aanwezig.

Tijdens de ontmanteling kwamen nog twee nissen in de muur tevoorschijn waar ook kasten moeten hebben gezeten. Voor één

van deze nissen aan de rechterzijde lijkt ook een oude deuropening gebruikt, die in een eerder stadium toegang gaf tot het hoofdhuys. In de lambrisering zijn ter plaatse van deze nissen, net als in de nog aanwezige kast, deurtjes gemaakt. Het bovenste deel van de kasten kan, net als de nog aanwezige pronkkast, zijn afgesloten met deuren die met wandbespanning waren bekleed.

Pronkkast met blakers op de deuren en servies in de tijd van het museum (RCE beeldbank: 063011).

Fotomontage rechterwand zilverkamer met in geel de behandelde sporen (opmeting MAB).

Kleurhistorisch onderzoek

Bij kleurhistorisch onderzoek worden de historische kleurlagen van een object door middel van kleuretrapjes blootgelegd. Een kleuretrapje bestaat uit een reeks vlakjes die steeds iets dieper uit het schilderwerk gekrabd worden tot aan het kale hout. Zo is de kleurgeschiedenis in één oogopslag zichtbaar.

Veel interieuronderdelen van de ruimtes op de begane grond hebben kleurafwerkingen die teruggaan tot de 18de eeuw. Het schilderwerk van de schouw en het plafond van de zogenaamde Patriottenkamer in de linker voorkamer gaat bijvoorbeeld terug naar de periode vóór 1760. Op deze interieurdelen waren onder de grijze, groene en beige verflagen meerdere geschilderde houtimitaties aanwezig. Met een houtimitatie wilde men een gewone houtsoort zoals grenen, een luxe uitstraling geven van bijvoorbeeld noten of mahonie. Het is de bedoeling om deze houtimitaties in de voorkamers terug te brengen.

In de gang bleek het gewitte plafond en de achterwand na onderzoek van hout te zijn. In deze achterwand werd zelfs een ingelijste schildering ontdekt. Deze schildering wordt nader onderzocht en mogelijk gerestaureerd. Ook in de schouw in de achterkamer

Kleuretrapje van een kozijn in de keuken met 11 zichtbare kleurlagen. Bij nader onderzoek onder de microscoop blijkt het schilderwerk opgebouwd uit maar liefst 26 kleurlagen waarvan de oudsten al in de 18de eeuw zijn aangebracht (foto team Erfgoed Zwolle).

bleek onder de verflagen nog een schildering aanwezig. Het is de bedoeling om ook deze schildering verder te onderzoeken en de schouw op een zorgvuldige wijze te restaureren.

Ook de buitengevels zijn onderzocht op historische kleuren. He-las zijn de goten en kozijnen in het verleden grotendeels kaal gemaakt waardoor maar op enkele plekken een historische kleurafwerking is gevonden in een zandsteenkleur. Nu hebben de kozijnen en de attiek een helder witte kleur die slecht aansluit bij het gevelmetselwerk.

Daarom worden de kozijnen en de attiek weer voorzien van een zandsteenkleur. Er was nog wel wat discussie over de familiewapens van Ense en Podt die pas bij de restauratie van 1960 zijn aangebracht in de luiken van de dakkapellen. In deze vorm hebben deze familiewapens in een verder verleden nooit naast elkaar bestaan. Mogelijk hebben de familiewapens van de familie Podt de dakkapellen wel gesierd. Hier zijn echter geen sporen van teruggevonden. Omdat de familiewapens wel verwijzen naar de families die zo belangrijk waren voor het tot stand komen van dit prachtige gebouw hebben wij besloten om ze toch weer terug te brengen op de gerestaureerde attiek.

Voorgevel van het Drostenhuis uit het begin van de 20ste eeuw. De goot en de attiek hierboven zijn in een veel donkerder kleur geschilderd dan het wit van de periode na 1960 (RCE beeldbank: ST-2389).

Poseidon en Amphitrite?

In de bekende literatuur werden de beelden aan weerszijden van de attiek steeds aangeduid als Poseidon en Amphitrite. Bij het bouwhistorisch onderzoek werd de thematiek van de beelden op de attiek nader onderzocht. Hoewel de verbeelding van het rechter beeld met de liggende mannenfiguur met baard overeenkomt met het algemeen toegepaste beeld van Poseidon ontbreekt zijn belangrijkste attribuut, de drietand. In plaats daarvan houdt hij een muziekinstrument vast dat lijkt op een vedel, een voorloper van de viool. Het is dus de vraag of deze figuur Poseidon wel moet voorstellen. De vrouw met onblote borst aan zijn linkerkant heeft een snaarinstrument waar Amphitrite over het algemeen niet mee wordt afgebeeld. Haar arm rust wel op een schelp of een kruik waar water uitstroomt.

Het beeld van de vrouw met muziekinstrument rustend op een kruik of een schelp waar water uit lijkt te stromen (RCE beeldbank: 052376).

Amphitrite van Dieudonné-Barthélemy Guibal (Bron: <https://www.waymarking.com/>).

De man met lauwerkrans zou een verbeelding van Apollo, de god van onder andere de muziek, poëzie en schone kunsten kunnen zijn. Het zou dan logisch zijn dat de dame zijn tweelingzus Artemis is. Zij wordt als godin van de jacht vaak afgebeeld met pijl en boog. Dat is hier niet het geval maar ze wordt ook geassocieerd met zwangerschap en kuisheid. De Artemis van Efeze is afgebeeld met meerdere borsten en was de moedergodin. De dame heeft slechts een onblote borst dus die vergelijking gaat ook wat mank. Het is wel opvallend dat de putti op het attiek wel voorzien zijn van pijl en boog en hengel. Dus misschien toch ook een verwijzing naar de jacht?

De vrouw heeft haar arm op een schelp waar water uitkomt wat toch meer bij Amphitrite de godin van de zee hoort. Omstreeks 1750 maakte de Franse beeldhouwer Dieudonné-Barthélemy Guibal een standbeeld van de liggende Amphitrite met een soort harp in haar linker hand en met haar rechterarm liggend op een schelp waar water uitstroomt. Het bekroonde een fontein in Saint-Mihiel dans la Meuse en is in dezelfde tijd als het attiek gemaakt. Het kan natuurlijk zijn dat de beeldhouwer van het attiek eerst Poseidon en Amphitrite wilde maken maar dat tijdens of na het vervaardigen van de beelden is besloten om de drietand van Poseidon te vervangen door een muziekinstrument. Of hinkt de thematiek van het attiek op meerdere gedachten?

Het bespelen van een muziekinstrument kan verwijzen naar een harmonieus huwelijk. Tijdens de rococo was muziek een belangrijke vorm van gezelligheid die bij voorkeur door amateurs samen met beroepsmusici werd beoefend. Het huwelijk van Gerrit Albert Podt en Aleida Anna Ens en hun gezamenlijke liefhebberijen kan model hebben gestaan voor het thema van dit attiek.

Als u dit leest is de restauratie en verbouwing vermoedelijk nog niet afgerond. Wel wordt alles op alles gezet om dit prachtige gebouw zo snel mogelijk klaar te maken voor zijn nieuwe functie als museum. Dat is bij opening zeker een bezoek waard. Zo kunt u zelf ook kennis maken met dit prachtige monument en zijn geschiedenis. Alvast van harte welkom!

Bronnen

- Gevers, A. J. en A.J Mensema, 1987. *Drostenhuis, Het Provinciaal Overijssels Museum*.
- Vries, D.J. de, 1994. *Bouwen in de late middeleeuwen*.
- Willemijn Fock, C. 2001. *Het Nederlandse interieur in beeld 1600-1900*.
- Jonker, B., 2020. Drostenhuis, Kleurhistorische verkenning naar de afwerkingen van het interieur.
- Drostenhuis, Bouwhistorische documentatie, MAB, Nijmegen, juni 2019
- Drostenhuis, Bouwhistorische documentatie attiek, MAB, Nijmegen, april 2020